

Stratís Tsirkas (1911-1980)

Nureddín Bomba (passatge)

Traducció: Pau Sabaté

L'havia oblidat. Ara, però, veia fins a quin punt la seva companyia, les vetllades i aquelles històries que explicava em quedaven a dintre i refrescaven el record dels anys que havia passat entre la calor i la pols, en l'amargor de ser lluny de casa. Era amarg, el pa que menjàvem a Deirut, era amarg perquè feia olor de suor amarga de *fellah*. Va ser la primera cosa que em va explicar. «T'equivoques» em va dir. «És una llavor que en posen a tot arreu. Es diu *helba*. La barregen amb la farina, la donen a les bèsties i a l'aviram. La bullen i se'n beuen el suc. Per això trobes que fa pudor la llet, l'aigua, l'aire. D'aquí no gaire, la suor també et farà olor de *helba*, com la dels *fellahs*.» Però també era la pols, rogenca i tossuda, que omplia la boca, tapava el nas, encetava des de dins les parpelles, fent encara més inclement la llum del cel blanquíssim. A l'altre extrem, hi havia el mesc, com a distinció de classe. Una olor espessa que feia rodar el cap. Se'n posaven els grans terratinents i els mercaders rics, l'alcalde i tota la seva trepa insaciable, i alguns monjos efeminats del monestir copte de Lavra, al límit del desert de Líbia, que venien perquè els compréssim el cotó i, més sovint, per esbravar la intolerància malparlant-nos dels musulmans.

De nit, però, quan refrescava, Deirut feia olor d'aigua i d'arbres. Flairaven els salzes que xopaven els cabells a l'aigua dels canals i les exòtiques xicrandes, carregades de flors liles. Ho omplien tot d'aroma les barbes de seda dels *làbakh* carregats d'anys. Els sicòmors de fondes arrels tenien una fragància de mel i llet amarga. I els gessamins d'Índia ruixaven la terra humida amb estels de carn. Ben entrada la nit, les aigües feien olor de rosa; altres vegades, al temps de la inundació, olor de fang de riu que es podreix. Una fragor de cascada omplia el món sense parar, aigües que queien damunt d'altres aigües, se sentien cops, se sentien cadenes i politges que apujaven làmines d'acer. Núvols, un ruixim fi cobria els ponts. A la riba del canal gran pujava la boira, embolcallava els llums de l'estació i dels cafès. Les bombetes dels fanals de dalt dels ponts semblaven globus que viatgessin. Senties una fortor de peix al nas. No la del mar, de iode i sal, sinó una cosa salabrosa, tota descomposició i pecat. De més lluny, de la negror de la terra grassa venia una olor asfixiant de fems i d'herba i el fum dels focs que cremaven. De sobte, una pudor et tallava l'alè. El canal feia baixar ara un ruc inflat amb les potes encarcerades, ara un xai mort, ara un home. Feia retronar les portes d'acer de la presa per passar, per continuar el viatge fins al mar, on no arribava mai.

Deirut és un nus d'irrigació, una clau que reparteix aigua de l'ample canal d'Ibrahimiya a d'altres de més petits per regar la regió. Té vuit preses. Recordo que, quan la inundació del Nil arribava al punt més alt, obrien les portes de mica en mica i pujava el nivell dels canals. Llavors, damunt dels ponts, hi apareixien els pescadors. D'ofici, és clar, però també

d'ocasionals i passavolants. Els qui no trobaven un jornal en tota aquesta terra tan rica maldaven per pescar un mos de panís, per reconfortar-se una mica abans de continuar el camí. Agafaven *nabuts*, una mena de garrots allargats, mànecs d'aixada, pals d'escombra i en lligaven a la punta una corda amb un pes en un dels caps, ple de ganxos; cap esquer. S'inclinaven damunt de les portes a mig obrir i feien pujar i baixar la «canya» per les aigües bromeroses que es vessaven. Enganxaven a cegues llobarros de riu, tilàpies, *garmuts*, anguiles grasses cara-aixafades amb bigotis i ulls enterbolits. Quan es feia negra nit, els guardes de nit també es posaven a pescar. Aquests treien els peixos més grossos o els prenien als altres per força —i ens els venien. Tots tenien un regust de terra.

[...]

El terreny de la Companyia queia lluny, però en Polívios havia agafat un cabriolé. Vam fer un tros de camí; a prop d'un bosquet d'aromers es va aturar. Es va dur la mà a l'orella bona.

—La sents? —em diu.

De lluny venia, rítmic, com un alè d'acer ple de nervi, el taf-taf de l'escapament d'un motor dièsel.

—La Kharíklia! —vaig dir jo.

—L'escapament refila com el primer dia que la vaig posar en marxa, fa cinquanta anys! Que no canviï! —va dir, satisfet, i cercant fusta per tocar-la.

Kharíklia era com es deia sa mare. Quan tenia deu anys la va deixar a Kastel-lórizo i no va tornar-la a veure mai més. A Egipte, «que collien les lires del carrer», el va arreplegar un enginyer suís alemany perquè li portés la garrafa de l'oli i les claus i li aboqués l'aigua per rentar-se. En Heglar, per treballar, havia de tenir al costat l'ampolla de whisky. S'emborratxava i començaven els clatellots. «Bestiotes! Merda de país!». Però guanyava molt... D'aquesta manera es van trobar, a començaments de segle, instal·lant motors dièsel a l'Alt Egipte per regar les grans finques. A Deirut, el nostre antic cap, en Rozakis, va encarregar un motor a en Heglar. Llavors construïa el molí de farina. El suïssot, per cobrar una bona picossada com a intermediari, li va encolomar una bèstia de 250 cavalls. En Rozakis va fer-se l'orni, tenia el seu pla. Al cap de cinc o sis anys va desmantellar el molí i va construir una desgranadora de cotó, la primera de la regió. I es va fer ric.

Quan van arribar les caixes amb les parts de la màquina, en Polívios no s'hi veia de content! Sis anys al servei del suís, no havia vist mai una obra d'art com aquella. Va lliurar-s'hi en cos i ànima. Va arribar el dia que tot estava a punt i a la perfecció. L'enginyer va donar l'ordre i en Polívios la va engegar. Llavors es va sentir aquell extraordinari taf-taf.

—Mestre —li diu a en Rozakis—, agafa'm de mecànic de la màquina. Per quatre duros, si vols. Jo no me'n vaig d'aquí.

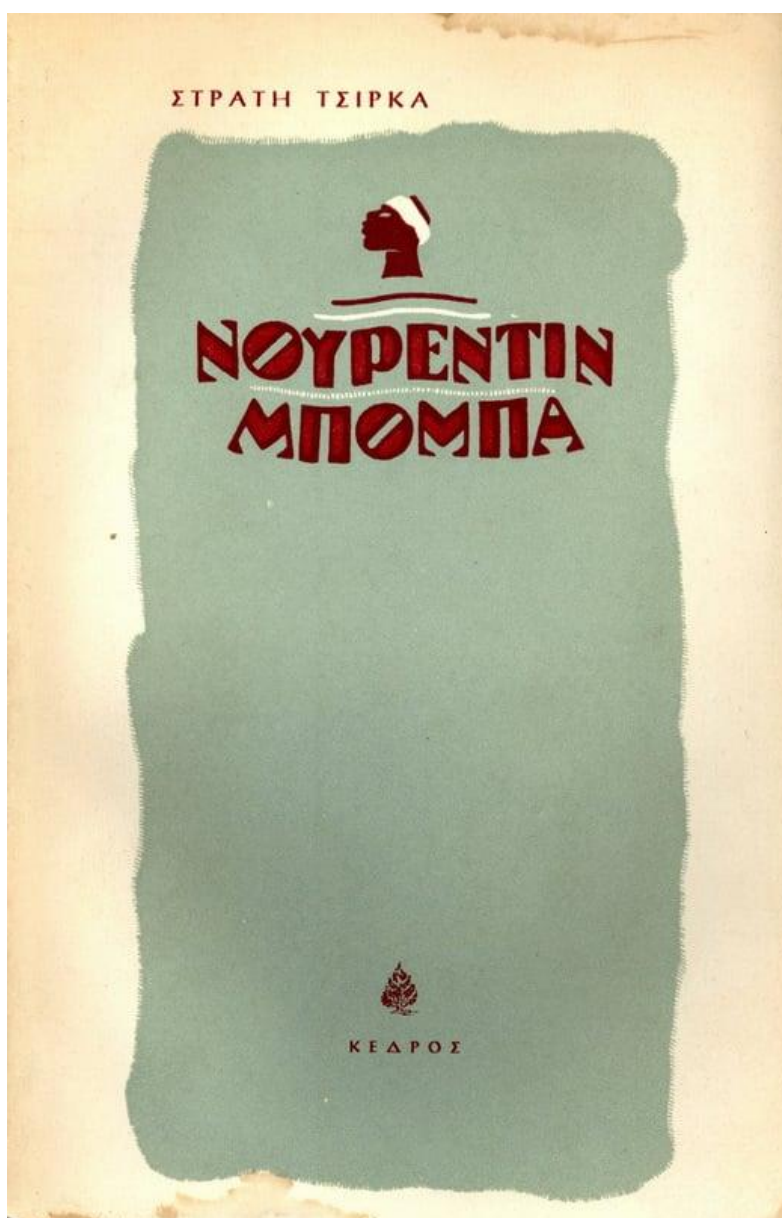
Es va girar i amb els ulls plorosos va dir el mateix en àrab al suís. Aquest va fer cara de pomes agres. Va agafar una ampolla nova i la va obrir. Estava molt pensatiu.

—Salut —va dir—. Vosaltres no fareu mai res de bo. Sou una raça molt sentimental.

En Rozakis, ni piu. Allò era una ganga. Li queien les guatlles cuites dins la gorra.

—Escolta'm bé —li diu en Heglar, agafant-lo pel coll de la camisa—. Saps què et dono? Un esclau, no un mecànic! És ell, que hauria de ser l'amo de la màquina. Un cop l'any passaré a donar una ullada. I, ¿em sents?, no te n'aprofitis, ara, per separar-los demà o demà passat, o te les hauràs amb mi! Tu ets un comerciant i et vens l'ànima. Allà on vagi, també hi anirà en Polívios.

I fet i fet, quan, al cap de quaranta anys, els hereus d'en Rozakis van engegar-ho tot a rodar i van subhastar els béns del seu pare, la companyia que va comprar la Kharíklia també es va quedar en Polívios. El motor tenia quaranta anys, llavors, i era com si tot just l'haguessin tret de la caixa.

Portada de la primera edició